

Ombara Ongazendu Ondenga

Omarundurukiro wongaro yombazu mwe ritono oporotika yovira

Mark Nonkes
Omutanaure: A. U.Tjoutuku

Ape pa hara okutambuka ombata yomuhoko. Meheke rononu pe novarumendu vevari mbu mave rokoha ngunda varwe ave ve kovere otjouta okutarera kutja mape kaenda vi. “Ngwe ve yandjere okuhakaena nOmuara owai?” omurumendu ngwi ngwe ripata okaku okerinyae okakezakeze pokutwi wa pura noutwe. - Motjirongo hi Etanga tji tji ri koutokero wa Puwo okupikira komanene, omavaruriro wetu wombara ongazendu ondenga ya etisa ombata. “Ove mo munu kutja ngamwa omundu u sokuyenda ku ye ngamwa pa zerire nao?” omurumendu wa pura ngunda ame tu urike otjovazune. Omurumendu omutanda wa ziri nousemba tjingewo. “Eye ombara yovandu avehe. Novyo ovitjita vyokotjiveta.”

Onurumbata ndji kai ri ohumburuka nombara ongaendu ondenga yOvahimba, ndji ri Ombara Katjambiaa Tjambiru. Nungwari Ombara oini i nongambururo yokutja i ri mozondambo zozombara ozondjiukwa ozengi na ri po komeho ye, ama ungura otjiungura tja kwaterwa okutjiungura. Opo aruhe pa ri opakahuke kutja nga rire ombara, Hiaruuko Tjiningire, omutjangere po wOndjuwo yOuvara wa Katjambiaa we pe zeuparisa nao. Ihe ye, Ombara, ngunda ari nomuinyo, we tu raera povikando ovingi ama tja: “Omukazona wandje ngwi, ongu me vanga kutja ma rire ombara.” – Ovo va ri nouripura mbwa sana na ihe. Wina va ri nongaro nounongo umwe.”

Kombunda yoniro yaihe mo1991, omuena kwe umwe otje ritwa kotjihavero tjouhona hi, nungwari opo ape ha tombo ohange mozondendera za Tanga moure wozombura ozengi inya zo1990. Omahitiro we womotjihavero, kombazu tji tji rira tjovarumendu, ya uta okupirurwa tjinene mo2003, indu tji mwe ya okurirunga oporotika yovira.

Omunane, Katuutire Kaura wotjira ihi oDemocratic Turnhalle Alliance (DTA) wa kavarura Etanga narire tja twirike omarapi wotjira peyendo rOmbara Mutuezu Tjambiru otjomuano wokumupa ondengero nondangu koruvara ndwa yandjere koDTA. Ombara Katjambiaa ye pe yakura. Nungwari, pe tataimbwa aayo imba ovayandjaruvara kotjira tjoSWAPO va kapuka nokutaura inga omarapi nave tanda kutja ngwa rarakana omarapi ngo ma tonwa. Katjambiaa tja ya koporise okukaningira okuwoko kwohauzeu komatandero ngo, ka perwe ombatero. Omukambo wosaneno ndjo wa nana ombango tjinene pondondo yotjiporotika. Nu mu Kambundu 2003, Omunane wEhi, nu wina woSWAPO, omutjuikwa Sam Nuujoma otja tuka moruheranyungu rworupa rwovita okuyenda kEtanga na kazanga Ovahimba kutja ve rikute kotjira otjinane. Ovayandje voruvara koDTA votjivaro tjopokati komirongo vitano nomirongo hamboumwe nao omba ya yandja ombakatwi komaangero ngo.

Mombura ndji 2005, omuPena wa Katjambiaa ingwi Ukoruavi, ngwe mu yeka otjihavero otja a. Katjisupi kombunda yanao ovandu

vorukondwa rwa Tanga arire tji va kara novitjita vyokuzika Katjambiaa otjombara nokuhina ombata. Pa zepewa ozongombe ozengi. Ozombara zarwe zOvahimba okuzaya okukayandja ondangu yazo. Pa pundwa omizumbi pekepeke. Ovaisane vorupa rwoNBC indwi rwOtjihherero va kara po nomapitisiro. Ongavana yOrukondwa rwa Kunene ya hinda ko ombapira. Ovandu va tjita omukandi otjibandwangoma. Katjambiaa tji ma zembura wo u meamea.

Outoi we otjombara ongazendu ondenga mbwa nyanderwa, wa kapidurwa rukwao i Vemui, omuzandu ngwa za momusuko womuena, nu ngu tjiukwa otjomuyandjaruvara koSWAPO, indu tja raisa kutja ongu ri omuniotjihavero ho. Otja kehungi nda pitisiwa i otjaitonga yopevapyuva indji oNamibian mo2008, ozominista katjondumba zoSWAPO ona ungura mekoveka okuyongorokisira mo Vemui. “Pe munika aayo ohoromende i eta oporotika movyombazu amai turuungire moporotika yovira.” Ombara Katjambiaa ya tena nao mombapira ndji ya hinda kOngavana ya Kunene mo2007.

“Ee na Kakurukouje wotjiwaa tja Tanga tu nondjemeno ohunga nondyero ndjo.”

“Ovandu vandje ve nondjara. Ovinamuinyo kavi nomeva nga yenene. Ovia mbyo tjtjiri vi ndji kurungisa mourekoto womuinyo wandje.”

Mombura ndji o2008 otji mwa takauka ozondjamba zokutja Vemui wa varwa i ohoromende kotjiveta otjomunane. Kombunda mombura ndjo otji pa pita omatjiukisiro motjaitonga yohoromende wokutja Vemui ongwa zemburukwa otjomunane

wondjuwo youvara wa Kakurukouje, kaye ngwi Katjambiaa Tjambiru kako.

Onganda yombara

Oruveze ndu twa vaza ponganda yOmbara Katjambiaa, tjandje ape ya

rire omahatenya. Onganda ya koverwa i orumbo rwomaso womakuiya, nu ounatje utatu mau nyandere pozondjuwo ndatu zomuhapo wotjitudu. Mondivitivi yonganda mu na otjunda ozongombe mu ze wongerwa ongurova aihe.

“Mbe mu yakura tjinene ponganda yandje,” ombara ya hungire nohange. “Nambano mwe ya okumuna pu mbi kara.” Ouzeu kwee okukambura kutja mama omukurukaze ngwi ongu ri omumenga wonjakaha ondwezu onguryoma ndji mai kaenda. Eye omukaendu ngu kanda ozongombe nokuhupa otja kongaro yavo yombazu movisoko mbi. Nungwari Katjambiaa u rivara otja ngwa kwaterwa okunana. “Ami mba kwatwa omunane, ihi otjiyandjewa tjandje,” wa hungire ama twa po momambo nga toororwa nawa. Nomutongatima wa hungire ohunga na ihe ye ngwee mu hohiza kutja aruhe nga suvere okutjitarera nokupuratena. “Tate we ndji suverere tjinene,” eye we riyaruka. Owami erike ngwee zuvasana na ye nokumupuratena.

Ohai yoporotika i tomba omekurisiro

Otjiwaa tja Tanga tja haika navi kombunda yaindu oSWAPO tji ya zika Vemui otjomunane. Ohinga yovandu vokarukondwa komatoororero ka Kakurukouje va kongorera Vemui ngunda ohinga ndji oyarwe aya panera pu Katjambiaa. Pe nombameno ndji munika oukahu morupanda. Ovitjitwa vyojoporojeka zomekurisiro aruhe vi kayanda monyee motjimbe tjozombata pokati kovimbumba vivari mbyo.

Na Katjambiaa porwe wa yenena okutonwa i ouepo mbwi mbu mu pirura. Otja ku kemwe kouepo wondjuwo ye younane wombazu, eye wa kwatjwa orupyu, a undurwa na tonwa nomuriu wongumi – ondjito ndja etisa kutja eye ma kapaterwe motjipangero. Ohai ndji ya vaza pondondo ombi ndja etisa kutja Katjambiaa a ha pangwa pokakirinika komotjirongo ho, tjinga mu ko amwe urire ouepo mbwi oupirure wouhonapare wombazu mbu wa kehi ye.

Pe noviue katjondumba mbya etisa kutja Katjambiaa a ha varwa kotjiveta nu ngwi Vemui, omuzandu womusuko womuena arire ngwa zemburukwa kotjiveta. Ovandu tjiva ve tja ihi otjirwa tjopokati koSWAPO noDTA ape na onyungunyungu ndji kunwa i Ovahimba tjiva ovanaporotika mbe vanga

“Ami mba kwatwa omunane, otjo otjiyandjewa tjandje.”

okuyerurura oruvara rwoSWAPO morukondwa ndwo. Tjiva ve muna kutja omena rokutja Katjambiaa omukazendu.

Nokombanda yaavihe, Katjambiaa ngunda wa akama mokuyandja ondengero konero yaihe momuano wokunana nokutjevera otjiwaa tje. “Ovandu vandje ve nondjara. Ovinamuinyo kavi nomeva nga yenene. Tu nokirinika nu mba ovandu ve a navi. Oviža mbi vi ndji zuna mourekoto womuinyo nu vi ndji pa omuhiamwatima.”

Ngahino, ovandu va Tanga ombango tji va yandja ku imbi, ondjakaha ndji mape ya ai tanana onyungunyungu nondjemeno youkazendu poo ourumendu. Katjambiaa, ngamba ma rwire otjihavero ihi eye tje tja ongu ri omuniatjo. ♀

Orukondwa rwa Kunene indwi wina ndu tjiukwa otja Okaoko, ru ri kongurova ya Namibia, okupikira komanene. Otjihuro ohongora Opuwo. Mu ro omu mwa tura ovahungire vOtiherero imba Ovahimba.

Mark Nonkes